

Nr 199.

Godkänd av första kammaren den 12 maj 1942.

Godkänd av andra kammaren den 12 maj 1942.

Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av väckta motioner om landets tillgodoseende med elektrisk energi m. m.

(Statsutskottets utlåtande nr 86.)

Till Konungen.

I två likalydande motioner, I: 5 och II: 13, har hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning och förslag i följande spörsmål:

1) möjligheten av en enhetlig ledning av landets kraftförsörjning eventuellt ett förstatligande av produktionen och tillhandahållande av elektrisk energi;

2) frågan om enhetligare taxor för elektrisk energi samt lägre pris härå för landsbygdens folk;

3) åtgärder för ett effektivare tillgodoseende av landsbygdens behov av elektrisk energi; samt

4) frågan om större planmässighet och enhetlighet vid utförandet av de elektriska ledningsnäten för att därigenom bland annat åstadkomma standardisering vid tillverkningen av elektriska apparater och utrustning.

Över motionerna hava yttranden avgivits den 28 februari 1942 av kommerskollegium och den 4 mars 1942 av vattenfallsstyrelsen.

I de båda fackmyndigheterna vattenfallsstyrelsens och kommerskollegiets yttranden ha starka invändningar rests såväl mot motionärernas uttalanden i vissa rent tekniska avseenden som också och kanske främst mot deras krav på åtgärder i riktning mot ett förstatligande av kraftförsörjningen.

Om utvecklingen på kraftförsörjningens område i rätt stor utsträckning fått ske fritt och utan starkare ingrepp från statens sida, kan detta anses ha varit betingat av den tekniska och ekonomiska nödvändigheten. Städerna med sina gynnsamma distributionsförhållanden och bruken med sina stora kontinuerliga kraftbehov, som lämpligast borde tillgodoses från det vatten-

fall, som ofta var bestämmande för vederbörande industriföretags belägenhet, voro föregångarna. Utvecklingen har sedermera fortgått raskt och under lång tid på det hela taget tillfredsställande. Denna genom enskilda företag och kommuner bedrivna elektrifiering har kompletterats av statlig företagarverksamhet på området, vilken numera fått en sådan omfattning, att Sveriges kraftförsörjning handhaves till omkring en tredjedel av statens vattenfallsverk.

Vid utnyttjande av vattenkraften har det varit naturligt inom varje särskilt företag att anlägga rent affärsrättsliga principer vid såväl produktion som distribution. Ett vattenfalls krafttillgång har i enlighet härmed fått tillgodose behovet av elektrisk energi hos de högstbjudande och hos de stora konsumenterna, även om dessa befunnit sig på långt avstånd från kraftkällan, medan den närliggande bygdens kraftbehov icke alltid blivit nöjaktigt tillgodosett, särskilt i sådana fall då förbrukningen varit ringa och ledningskostnaderna höga. På grund härav har elektrifieringen i vissa landsdelar fått i stor omfattning ombesörjas genom utbyggnad till oproportionerligt stora kostnader av vattenfall med alltför ringa kraftmängd. En del bygder ha icke kunnat erhålla någon elektrisk energi. Trots att kraftföretagen redovisat stora nettovinster finnas därför alltjämt i vårt land bygder med otillräcklig kraftförsörjning eller sådan till alltför höga priser.

Den starka uppdelningen på olika företagare av den elektriska kraftproduktionen utesluter för närvarande en mera rättvis prissättning av den elektriska energien och verkar hinderlig för en rationell utveckling av det elektriska distributionsnätet.

Motionärerna ha ifrågasatt, att ett förstatligande av produktionen och distributionen av elektrisk energi bör äga rum i den mån så visar sig nödvändigt för uppnående av större planmässighet. Utan att underskatta de erinringar, som av vattenfallsstyrelsen och kommerskollegium riktats mot motionärernas framställning, vill riksdagen uttala sin anslutning till det med motionerna angivna syftet, nämligen att uppnå en mera enhetlig ledning av landets kraftförsörjning samt därvid också i den mån så visar sig nödvändigt ett förstatligande av hithörande produktion och distribution.

Oberoende av denna mera principbetonade utredningsuppgift och ståndpunktstagandet till densamma synes skäl föreligga att beakta en del viktiga detaljspörsmål berörande elektrifieringen.

Ett missförhållande, som kräver uppmärksamhet, är den alltjämt ohämmat pågående spekulativen i outbyggda vattenfall, varigenom råkraften drives upp i ett prisläge, som vid ett framtida utbyggande av dylika vattenfall kommer att medföra avsevärt högre kraftpriser än som varit nödvändigt om spekulation icke förekommit. I Norrland har på allra senaste tid dylika spekulationsköp ägt rum.

I den mån den elektriska kraftens utbredning vidgas, ökas behovet av större enhetlighet och planmässighet i fråga om kraftdistributionen. Fog kan också finnas för en växande samhällelig kontroll exempelvis över tillämpade krafttaxor. En särskild anledning att nu uppmärksamma och närmare över-

väga dessa spörsmål har riksdagen funnit i det av kommerskollegium påpekade förhållandet, att de koncessioner, som beviljats enligt 1902 års lag, inom den närmaste tiden efter hand börja förfalla.

Elektrifieringens allmänna betydelse för landsbygden och för därvarande befolknings försörjningsmöjligheter, trivsel och kvarhållande vid sin gamla bygd har redan tidigare av riksdagen uppmärksamrats. Det torde vara förtjänt av utredning, i vad mån staten kan ytterligare medverka för den elektriska kraftens utbredning till de även i övrigt i allmänhet rätt vanlottade landsdelar, som ännu sakna dylik kraft.

I samband med dessa överväganden lära också vissa i motionerna berörda spörsmål om exempelvis större enhetlighet vid utförandet av ledningsnät och »ökad standardisering vid tillverkningen av elektriska apparater och utrustning» komma under bedömande.

Behovet av klarare riktlinjer för och bättre kontroll över den allmänna kraftförsörjningen har redan tidigare vitsordats av den år 1917 tillsatta elektrifieringskommittén. I sitt den 31 maj 1923 avgivna slutbetänkande föreslog kommittén tillsättning av ett permanent råd sammansatt — förutom av en av Kungl. Maj:t utsedd ordförande och ombud för de statliga verken — av tre representanter för kraftproducenterna, däribland en för sydsvenska kraftaktiebolaget och en för svenska elektricitetsverksföreningen, samt tre representanter för konsumenterna, vilka representanter skulle utses främst av hushållningssällskapen och Sveriges industriförbund.

Utan att taga ställning till frågan, huruvida tillsättningen av ett sådant av elektrifieringskommittén angivet råd kan vara motiverad eller överhuvud taget under vilka former statens inflytande över den elektriska produktionen kan bättre organisatoriskt säkras, måste riksdagen finna behov föreligga av en större klarhet om de riktlinjer, efter vilka landets framtida försörjning med elektrisk kraft bör ordnas.

Riksdagen får alltså, i anledning av motionerna I: 5 och II: 13, hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande möjligheterna att genom statens medverkan mera planmässigt än hittills trygga landets och särskilt den svenska landsbygdens försörjning med elektrisk kraft.

Stockholm den 12 maj 1942.

Med undersåtlig vördnad.
